

การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรเพื่อส่งเสริมศักยภาพรายบุคคลของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21
กรณีศึกษาโรงเรียนสาธิตสังกัดมหาวิทยาลัยระดับมัธยมศึกษา

The study of Curriculum Management Approaches to Enhance the Personalized Learning in 21st Century:
A Case Study of University Demonstration Schools in Secondary Level

ปิยะวรรณ สุนาสวน*

Piyawan Sunasuan

โรงเรียนสาธิตนานาชาติมหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม 73170

Mahidol University International Demonstration School,

Nakhon Pathom, 73170

*Corresponding Author E-mail: piyawan.sun@mahidol.edu

มณัญญา มานะรัชศักดิ์

Mananya Manaratchasak

โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ มหามงคล, นครปฐม 73170

Phratamnaksuankulab mahamongkol school, Nakhon Pathom, 73170

ธีรนนท์ ปานศุภวัชร

Thiranan Pansupawat

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม 73000

Faculty of Education Silpakorn University, Nakhon Pathom, 73000

ชนสิทธิ์ สิทธิสูงเนิน

Chanasith Sithsungnoen

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม 73000

Faculty of Education Silpakorn University, Nakhon Pathom, 73000

มาเรียม นิลพันธุ์

Maream Nillapun

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม 73000

Faculty of Education Silpakorn University, Nakhon Pathom, 73000

(Received: March 17, 2020; Revised: August 11, 2020; Accepted, October 17, 2020)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์และสังเคราะห์หลักการ แนวคิด ทฤษฎี ผลการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรเพื่อส่งเสริมศักยภาพรายบุคคลของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 กรณีศึกษาโรงเรียนสาธิตสังกัดมหาวิทยาลัยระดับมัธยมศึกษา 2) เสนอแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรเพื่อส่งเสริมศักยภาพรายบุคคลของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 กรณีศึกษาโรงเรียนสาธิตสังกัดมหาวิทยาลัยระดับมัธยมศึกษา โดยเป็นการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดด้านการบริหารจัดการหลักสูตร และแนวคิดด้านหลักสูตรเพื่อส่งเสริมศักยภาพรายบุคคลในศตวรรษที่ 21 กลุ่มเป้าหมายคือ ผู้บริหารโรงเรียนสาธิตสังกัดมหาวิทยาลัยระดับมัธยมศึกษา 3 แห่ง เก็บข้อมูลจากการสังเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และศึกษาจากแหล่งข้อมูลบุคคล โดยการสัมภาษณ์ เครื่องมือวิจัยได้แก่แบบวิเคราะห์เอกสาร และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สถิติที่ใช้ในการวิจัยคือการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์ได้ 4 ขั้นตอน เรียกว่า EARN ประกอบด้วย (1) Engage & Enhance (2) Act & Access (3) Reflect & Reinforce และ (4) Network & Naturalize 2) ผลการเสนอแนวทาง EARN พบว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องมีความมั่นใจต่อหลักสูตร ครูและนักเรียนร่วมกันพัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ผู้เรียนค้นพบความต้องการที่ตรงกับตนเองมากขึ้น สามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปต่อยอดบูรณาการกับศาสตร์อื่น ๆ และใช้ในชีวิตจริงได้ เป็นนวัตกรรมสังคมและผู้เรียนรู้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การบริหารจัดการหลักสูตร, หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน, หลักสูตรเพื่อส่งเสริมศักยภาพรายบุคคล

Abstract

This research's objectives are 1) to analyze and synthesize the principles/ concepts, theories, and findings of the curriculum management approaches to enhance the personalized learning in 21st century: a case study

of university demonstration schools in secondary level 2) to develop a curriculum management approach to enhance the personalized learning in 21st century: a case study of university demonstration schools in secondary level The study focuses on the study of curriculum management concepts, and personalized learning curriculum concepts. Three curriculum leaders are selected from 3 best practices in secondary demonstration schools to join the structured interview. A qualitative methodology was employed for this research using the methods of documentary analysis and structured interviews and use content analysis to analyze the data. The findings show that 1) a guide to the curriculum management to influence the personalized learning in the 21st century consists of 4 steps, called EARN: (1) Engage & Enhance (2) Act & Access (3) Reflect & Reinforce and (4) Network & Naturalize 2) The EARN guide has trustworthy among the stakeholders. Teachers and students can support each other's learning continually. Knowledge is integrated and used in the real world. It leads to a social innovator and life-long learner.

Keywords: Curriculum management, Basic education, Personalized learning curriculum

ความเป็นมา

ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่องมาตรฐานการอุดมศึกษา พ.ศ. 2561 ซึ่งกล่าวถึงยุทธศาสตร์แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 นั้นกล่าวถึงเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษาซึ่งต้องการให้ผู้เรียนเป็น (1) ผู้มีความรู้ความสามารถและรอบรู้เพื่อนำไปประกอบอาชีพและมีทักษะเรียนรู้ตลอดชีวิตควบคู่ความมีคุณธรรม (2) ผู้สร้างสรรค์นวัตกรรมมีทักษะศตวรรษที่ 21 ในการบูรณาการศาสตร์ต่างๆ เพื่อพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาสังคมและมีความลักษณะความเป็นผู้ประกอบการรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง และ (3) พลเมืองเข้มแข็งทั้งในระดับสังคมย่อยและสังคมโลกซึ่งสอดคล้องกับหลักการที่สำคัญของแนวความคิดของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้แก่หลัก 3Rs 7Cs ของ Trilling & Fadel (2009) คือทักษะการรู้หนังสือ 3 ด้าน ได้แก่ 1) การอ่านออก 2) เขียนได้ 3) คิดคำนวณเป็น และทักษะอื่นๆ อีก 7 ด้าน คือ 1) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ 2) การใช้สารสนเทศและรู้เท่าทันสื่อ 3) การทำงานเป็นทีมและมีภาวะผู้นำ 4) การสร้างสรรค์และนวัตกรรม 5) ด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยี 6) การทำงานและพึ่งพาตนเองและ 7) ด้านความเข้าใจความต่างวัฒนธรรม โดยที่พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข (2557: 1) ได้ศึกษาเพิ่มเติมและเสนอความคิดเกี่ยวกับทักษะศตวรรษที่ 21 ของเด็กไทยโดยเพิ่มเติมจาก 3Rs 7Cs เป็น E (4R + 7C) โดยที่ E ที่เพิ่มเข้ามาหมายถึง Ethical Person

(ผู้มีความรู้ จริยธรรม) และ R ตัวที่ 4 ที่เพิ่มเข้ามาคือ Reasoning (การให้เหตุผล) อันแสดงให้เห็นว่าจุดเด่นของการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต้องการให้ผู้เรียนรู้จักคิด เป็น เป็นนักคิดปฏิบัติ แก้ปัญหาได้ มีการทำงานเป็นทีม รวมถึงมุ่งเน้นที่การพัฒนากระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องอย่างยั่งยืน ที่ไม่เน้นเฉพาะการเรียนรู้เนื้อหาเท่านั้น สอดคล้องกับข้อมูลทักษะของคนในศตวรรษที่ 21 ตามแนวคิดสี่เสาหลักของการศึกษาของ UNESCO (คณะกรรมการการศึกษานานาชาติว่าด้วยการศึกษาในศตวรรษที่ 21, 2540) จึงเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาในปัจจุบันสิ่งสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนควรจะได้รับคือทักษะกระบวนการคิดแบบเป็นนวัตกรรมที่ใช้ความรู้ในการพัฒนาต่อยอดได้ด้วยตนเองเป็นการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเอง สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตรจำเป็นต้องเข้าใจถึงแนวโน้มการจัดการศึกษาและความต้องการของผู้เรียนที่เปลี่ยนไปในการนำไปใช้ประกอบอาชีพในอนาคต ทั้งนี้จากบริบทสังคมที่เปลี่ยนไปและการเข้ามาของเทคโนโลยี ทำให้แนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรเปลี่ยนไปจากการส่งต่อความรู้ในลักษณะบนลงล่าง (Top-Down) คือส่งต่อองค์ความรู้ใหม่ที่เราคิดว่าจำเป็นโดยทั่วไปสู่ผู้เรียนมาเป็นลักษณะล่างขึ้นบน (Bottom-Up) ซึ่งจะให้ความสำคัญกับความต้องการและความจำเป็นต่อตัวผู้เรียนมากกว่าในฐานะที่เป็นปัจเจกบุคคล กล่าวคือ มีความเป็นรูปแบบนักเรียนเป็นจุดศูนย์กลาง (Student-centered) มากขึ้น

(ทิตินา แชมมณี, 2561; อุบลวรรณ ส่งเสริม, 2562; สำลี ทองธิว, 2562) ทำให้เห็นว่าหลักสูตรจะไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่ แต่ควรมีการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรอยู่เสมอ จึงเป็นที่มาของความสำคัญในการบริหารจัดการหลักสูตรซึ่งหมายถึงการกำกับ ดูแล ควบคุมหลักสูตรให้มั่นใจว่าผู้เรียนจะบรรลุเป้าหมายที่สร้างหลักสูตรขึ้นมา (สำลี ทองธิว, 2562)

ในการศึกษาแนวโน้มของหลักสูตรทำให้เห็นแนวโน้มการบริหารจัดการหลักสูตรใน 3 แนวทาง คือการพัฒนาปัจจุบันในด้านรายวิชา (Current Developments in the Subject Fields) การพัฒนาปัจจุบันในระหว่างหลักสูตร (Current Developments Across the Curriculum) และหลักสูตรเน้นรายบุคคล (Individualizing the curriculum) โดยงานวิจัยชิ้นนี้ สนใจการพัฒนาศักยภาพส่วนบุคคลเพราะเป็นแนวทางการจัดการศึกษาที่น่าสนใจในอนาคตที่เหมาะสมกับยุคปัจจุบันท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของลักษณะผู้เรียน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ความต้องการที่เปลี่ยนไปนโยบายทางการศึกษาที่มีการปรับตัวตามไปด้วย (Glatthorn, Boschee, Whitehead, & Boschee, 2019) ทั้งนี้ในปัจจุบันการพัฒนาและบริหารหลักสูตรในหลายแห่งยังมีปัญหาอยู่มากที่ทำให้ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายที่จะนำผู้เรียนไปสู่ความเป็นผู้เรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 ได้ เช่น หลักสูตรท้องถิ่นของสถานศึกษาต่างๆ ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร การเรียนการสอนยังคงเน้นครูเป็นจุดศูนย์กลาง ไม่ใช่ผู้เรียนเป็นจุดศูนย์กลาง ครูผู้สอนเองก็ยังไม่สามารถจัดการเรียนการสอนที่ตอบสนองความต้องการ รวมถึงไม่ค่อยมีบทบาทในการจัดทำหลักสูตร ทำให้หลักสูตรที่เขียนขึ้น (Written Curriculum) และหลักสูตรที่นำไปใช้สอน (Taught Curriculum) ไม่สอดคล้องกัน เป็นต้น (อรอุมา เจริญสุข, วัชรวิทย์ อยู่โนสิล, และภริณี วัชรสินธุ์, 2558; Print, 1993; Glatthorn et al., 2019) จากความสำคัญและปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรเพื่อส่งเสริมศักยภาพรายบุคคลของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โดยผู้วิจัยได้ศึกษาผ่านกรณีศึกษาโรงเรียนสาธิตสังกัดมหาวิทยาลัยระดับมัธยมศึกษา โดยเล็งเห็นว่าโรงเรียนสาธิตซึ่งตั้งขึ้นภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานในมหาวิทยาลัยต่างๆ นั้นมีจุดเด่นในการเป็นโรงเรียนแห่งการศึกษาค้นคว้า

ทดลองและมุ่งเน้นการพัฒนานวัตกรรมการศึกษาโดยเห็นได้จากการจัดโครงการสาธิตวิชาการขึ้นทุกๆ 2 ปีที่มีการแลกเปลี่ยนพัฒนาการศึกษากันอย่างจริงจัง อีกทั้งแนวทางของโรงเรียนสาธิตโดยส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นในการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนให้ค้นพบตนเองตั้งแต่มีชั้นทำให้มีหลักสูตรที่สอดคล้องกับมหาวิทยาลัยจึงทำให้คณะผู้วิจัยเลือกโรงเรียนที่มีจุดเด่นในการพัฒนาหลักสูตรแนวใหม่ในศตวรรษที่ 21 และได้รับความสนใจจากสังคมในปัจจุบันมาศึกษาเพื่อหาแนวทางดังกล่าว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์หลักการ แนวคิด ทฤษฎี ผลการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรเพื่อส่งเสริมศักยภาพรายบุคคลของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 กรณีศึกษาโรงเรียนสาธิตสังกัดมหาวิทยาลัยระดับมัธยมศึกษา
2. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรเพื่อส่งเสริมศักยภาพรายบุคคลของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 กรณีศึกษาโรงเรียนสาธิตสังกัดมหาวิทยาลัยระดับมัธยมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพที่มีแบบแผนการศึกษาแบบกรณีศึกษาซึ่งมุ่งเน้นการศึกษาปรากฏการณ์หนึ่งๆ (One phenomenon) ซึ่งเป็นการศึกษาเชิงลึกและไม่เน้นการเปรียบเทียบข้อมูลเชิงสถิติ (ยาใจ พงษ์บริบูรณ์, 2553) โดยเก็บข้อมูลจากข้อมูลปฐมภูมิโดยการเก็บข้อมูลจากแหล่งบุคคลจากการสัมภาษณ์แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเชิงวิชาการ และ สัมภาษณ์ผู้บริหาร รวมทั้งข้อมูลทุติยภูมิ จากการศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยร่วมกัน โดยใช้ระเบียบวิธีเชิงบรรยายความ

ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์และสังเคราะห์หลักการ แนวคิด ทฤษฎี ผลการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรเพื่อส่งเสริมศักยภาพรายบุคคลของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 กรณีศึกษาโรงเรียนสาธิตสังกัดมหาวิทยาลัยระดับมัธยมศึกษา ดังนี้ 1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดด้านการบริหารจัดการ

หลักสูตร และแนวคิดด้านหลักสูตรเพื่อส่งเสริมศักยภาพรายบุคคลในศตวรรษที่ 21 โดยศึกษาจากแนวทางการจัดการเรียนรู้ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) แนวโน้มหลักสูตรสมรรถนะในประเทศไทย (สำลี ทองจิ้ว, 2562) และแนวคิดด้านหลักสูตรเพื่อส่งเสริมศักยภาพรายบุคคลในศตวรรษที่ 21 (Glatthorn et al., 2019) 2) ศึกษาจากแหล่งข้อมูลบุคคลโดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารจากโรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) จากหลักสูตรโรงเรียนสาธิตสังกัดมหาวิทยาลัยระดับมัธยมศึกษา 3 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โรงเรียนสาธิตนานาชาติมหาวิทยาลัยมหิดล และโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนาและเสนอแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรเพื่อส่งเสริมศักยภาพรายบุคคลของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 กรณีศึกษาโรงเรียนสาธิตสังกัดมหาวิทยาลัยระดับมัธยมศึกษา **กลุ่มเป้าหมาย** คือ ผู้บริหารโรงเรียนสาธิตในสังกัดมหาวิทยาลัยระดับมัธยมศึกษา 3 แห่ง จำนวน 3 คน ได้มาโดยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง **ตัวแปรที่ศึกษา** คือ องค์ประกอบและรูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตร ได้แก่ หลักการ/แนวคิด ทฤษฎี วัตถุประสงค์ รูปแบบ การวัดและประเมินผล เงื่อนไขปัจจัยความสำเร็จ **การเก็บรวบรวมข้อมูล** โดยศึกษาและสังเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและศึกษาจากแหล่งข้อมูลบุคคลโดยคณะผู้วิจัยได้ประสานผู้บริหาร และนัดหมายเพื่อทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง ณ สถานที่ทำงานที่เป็นโรงเรียนทั้ง 3 แห่ง **ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** ได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสาร และแบบสัมภาษณ์แบบเป็นทางการแบบมีโครงสร้าง 1) แบบวิเคราะห์เอกสาร สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลโดยมีประเด็นดังนี้ 1) หลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตร หลักสูตรเพื่อส่งเสริมศักยภาพรายบุคคลในศตวรรษที่ 21 2) จุดประสงค์ 3) รูปแบบและองค์ประกอบของแนวทางโดยผ่านการนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องชัดเจน เหมาะสมและปรับปรุงแก้ไขแล้ว 2) แบบสัมภาษณ์แบบเป็นทางการแบบมีโครงสร้าง มีลักษณะของข้อคำถามเป็นแบบปลายเปิดโดยมีประเด็นในการสัมภาษณ์ 3 ประเด็น

ได้แก่ 1) หลักการ แนวคิดและทฤษฎีอย่างไรในการบริหารจัดการหลักสูตร 2) กระบวนการและวิธีการบริหารจัดการหลักสูตรเพื่อให้หลักสูตรประสบความสำเร็จตามเป้าหมายของหลักสูตร 3) ข้อเสนอแนะในการนำวิธีการบริหารจัดการหลักสูตรไปปรับใช้ในการบริหารหลักสูตรในหน่วยงานอื่น ซึ่งนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาหลักและอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมเพื่อตรวจสอบความถูกต้องด้านการใช้ภาษาและประเด็นสัมภาษณ์กับวัตถุประสงค์แล้วจึงให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ตรวจสอบความตรงของเนื้อหา ด้วยโดยใช้แบบประเมินความสอดคล้องที่มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับของ Likert (Likert Five Rating Scales) หาค่าความสอดคล้องใช้การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ที่มีการกำหนดเกณฑ์การพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ และเกณฑ์ในการแปลความหมายของคะแนนเฉลี่ย พบว่าโดยมีค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.67 – 4.33 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ 0.47 ซึ่งแสดงว่าแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) สามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหาสรุปสาระสำคัญจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์หลักการ แนวคิด ทฤษฎี กับผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา จากนั้นจึงเสนอเป็นแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรเพื่อส่งเสริมศักยภาพรายบุคคลของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 กรณีศึกษาโรงเรียนสาธิตสังกัดมหาวิทยาลัยระดับมัธยมศึกษา

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์หลักการ แนวคิด ทฤษฎี ผลการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรเพื่อส่งเสริมศักยภาพรายบุคคลของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 กรณีศึกษาโรงเรียนสาธิตสังกัดมหาวิทยาลัยระดับมัธยมศึกษา

1.1 ผลการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.1.1 แนวคิดด้านการบริหารจัดการหลักสูตร จากการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมถึงแนวโน้มการปรับปรุงหลักสูตรแนวใหม่พบว่าการบริหารจัดการหลักสูตร

ระดับสถานศึกษา จะประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) ส่งเสริม/ สนับสนุน คือการที่สถานศึกษาจะต้องทำความเข้าใจหลักสูตรใหม่ เตรียมความพร้อมในการใช้หลักสูตรทั้งด้านการพัฒนาบุคลากร จัดสรรงบประมาณ สถานที่ การดำเนินงานแบบมีส่วนร่วม และมีการส่งเสริมและสนับสนุนทางวิชาการ 2) จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา จากความจำเป็นที่แต่ละโรงเรียนมีบริบทต่างกัน ความต้องการและข้อมูลพื้นฐานของผู้เรียน ผู้สอน ชุมชนต่างกัน โรงเรียนจึงจัดทำหลักสูตรเฉพาะสถานศึกษาของตน ทั้งนี้ยังจำเป็นต้องผ่านคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบแล้วจึงนำหลักสูตรไปใช้ตามชั้นเรียนต่างๆ โดยจะต้องมีการวิจัย ติดตาม ประเมินผล 3) การกำกับดูแลคุณภาพคือการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตร มีการจัดระบบการประเมินคุณภาพภายในอย่างต่อเนื่อง รอบด้าน และวิจัย ประเมินผลการใช้หลักสูตรเพื่อปรับปรุงหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น โดยหากศึกษาจากปรัชญาการศึกษาที่มุ่งสู่ผู้เรียนเป็นจุดศูนย์กลางและแนวโน้มหลักสูตรสมรรถนะในประเทศไทย จะทำให้เห็นว่าหลักสูตรแนวใหม่จะมุ่งเน้นไปที่การส่งเสริมการเรียนรู้ส่วนบุคคลให้เป็นผู้เรียนรู้เชิงรุก มุ่งสร้างนวัตกรรมด้วยเทคโนโลยี และเรียนรู้อย่างยั่งยืน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553; Glatthorn et al., 2019; สาลี ทองจิวิ, 2562)

1.1.2 แนวคิดด้านหลักสูตรเพื่อส่งเสริมศักยภาพรายบุคคลในศตวรรษที่ 21 หลักสูตรแบบเน้นรายบุคคลเกิดมาจากการสนองความต้องการที่แตกต่างกันของผู้เรียนที่เน้นสนับสนุนศักยภาพและส่งเสริมทักษะที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อหรือนำไปใช้ประกอบอาชีพในอนาคตที่แตกต่างกันนั่นเอง นั่นคือผู้จัดหลักสูตรและผู้สอน ควรใส่ใจต่อความต้องการของแต่ละบุคคลนี้ มากกว่าเพียงมุ่งหวังให้ผู้เรียนได้รับความรู้ตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ ประกอบด้วย 1) วิชาเลือก (Elective Courses) 2) การจัดสายการเรียน (Curriculum Tracking) 3) หลักสูตรย่อย (Mini courses) 4) การเปิดห้องเรียน (Open Classroom) 5) การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Paced Instruction หรือ Individualized Learning) และ 6) การเรียนรู้แบบส่งเสริมศักยภาพรายบุคคล (Personalized Learning) (Glatthorn et al., 2019) ทั้งนี้สามารถทำได้ 4 วิธี ได้แก่ 1) บทเรียน

(Content) แม้ว่าสถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานทางการศึกษาของภาครัฐจะกำหนดมาตรฐานที่ครอบคลุมเนื้อหา หรือบทเรียนที่ผู้เรียนคนจะรู้ในแต่ละระดับชั้น แต่ผู้สอนสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจต่อเนื้อหาในรูปแบบ และระดับที่แตกต่างกันได้ 2) กระบวนการ (Process) ผู้เรียนแต่ละคนมีรูปแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ส่งผลให้ต้องใช้สื่อการเรียนรู้อันหลากหลายไปด้วย 3) ผลงาน (Product) เป็นผลลัพธ์ที่ผู้เรียนสร้างขึ้นเมื่อสิ้นสุดกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งผู้สอนควรออกแบบให้ครอบคลุมตามความสนใจและความถนัดที่แตกต่างกันของผู้เรียนด้วย 4) สภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ (Learning Environment) เป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้กระบวนการเรียนรู้ทั้งทางจิตใจและร่างกาย มีความสมบูรณ์ การที่ผู้เรียนมีห้องเรียนที่ปรับเปลี่ยนรูปแบบและเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ในแบบต่างๆ กันได้ เอื้อทั้งการเรียนรู้รายบุคคล หรือการทำงานเป็นกลุ่ม ถือเป็นการสนับสนุนให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดีขึ้นตามแต่ละรายบุคคลนั่นเอง

1.2 ผลการศึกษาศึกษาจากแหล่งข้อมูลบุคคล
โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหาร คณะผู้วิจัยได้ศึกษาแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) จากกรณีศึกษาโรงเรียนสาธิตสังกัดมหาวิทยาลัยระดับมัธยมศึกษา 3 แห่ง ซึ่งเป็นโรงเรียนที่มีจุดเด่นด้านการพัฒนาและบริหารหลักสูตรที่เน้นส่งเสริมศักยภาพรายบุคคลโดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยตามประเด็นสัมภาษณ์ 3 ประเด็นได้ ดังนี้

1) หลักการ แนวคิดและทฤษฎีอย่างไรในการบริหารจัดการหลักสูตร ด้านหลักการ แนวคิด พบว่าโรงเรียนทั้งสามแห่งมุ่งเน้นการสร้างนวัตกรรมสังคม โดยให้โรงเรียนเป็นโรงเรียนแห่งการทดลอง เน้นการสร้างผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต และให้ทางเลือกในการเรียนของเด็กเพื่อค้นพบศักยภาพตนเอง ส่วนทฤษฎีการเรียนรู้หลักจะประกอบไปด้วยการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) การเรียนรู้ฐานสมรรถนะ (Competency-based Learning) และการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมศักยภาพบุคคล (Personalized Learning) และในบางโรงเรียนจะให้ความสนใจกับทฤษฎีอื่นๆ ตามจุดเน้นของโรงเรียนเช่น โรงเรียนเน้นการทดลองจะมีการใช้การเรียนรู้แบบการวิจัยเป็นฐาน (Research-based Learning) หรือโรงเรียนที่เน้นความเป็นนวัตกรรม

สังคมมากจะเพิ่มการเรียนรู้แบบปรากฏการณ์เป็นฐาน (Phenomenon-based Learning) เข้ามาด้วย โดยทั้งสามโรงเรียนมีจุดประสงค์การเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนที่แตกต่างกัน สอดคล้องกับหลักการและแนวคิดของสถานศึกษาซึ่งจะเน้นความเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมโลก มีความถนัดเฉพาะด้าน มีทักษะสำหรับการใช้ชีวิตและการประกอบอาชีพตามถนัด และเป็นนวัตกรรม

2) กระบวนการและวิธีการบริหารจัดการหลักสูตร เพื่อให้หลักสูตรประสบความสำเร็จตามเป้าหมายของหลักสูตร ผลการศึกษากระบวนการและวิธีการบริหารจัดการหลักสูตรของโรงเรียนทั้ง 3 แห่ง พบว่าเป็นการจัดรูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักการ แนวคิด และวัตถุประสงค์ของโรงเรียน โดยมีการจัดโครงสร้างหลักสูตรที่เน้นสร้างองค์ความรู้แบบ “สหวิทยาการ” ซึ่งจะเป็นไปตามพัฒนาการเรียนรู้ในแต่ละวัย และตามความจำเป็น แบ่งเป็นวิชาเฉพาะทาง และวิชาพื้นฐาน และจุดสำคัญของทุกโรงเรียนคือจะมีวิชาเลือกตามความถนัดและความสนใจ และกิจกรรมชมรมที่สนับสนุนความร่วมมือของครูและนักเรียนสอดคล้องกับเป้าหมายของผู้เรียน โรงเรียนมีการแบ่งหลักสูตรที่เฉพาะกับผู้เรียนที่มีความถนัดแบบเด่นชัดไปเลยเช่น เด็กนักเรียนที่มีความสามารถภาษาอังกฤษโดดเด่นจะเข้า English Program (EP) หรือ Intensive English

Program (IEP) ส่วนนักเรียนที่มีความสามารถด้านวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ก็จะเข้าโครงการ วมว. ซึ่งเป็นโครงการที่กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจัดทำขึ้น เพื่อส่งเสริมนักเรียนด้านวิจัย ทั้งนี้จะใช้รูปแบบการวัดประเมินผลเพื่อพัฒนา (Formative assessment) ในการให้ข้อมูลเสริมและกระตุ้นผู้เรียนให้พัฒนาศักยภาพส่วนบุคคลของตนเอง และใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย อีกทั้งยังมีการสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เช่นการสนับสนุนการเรียนรู้พัฒนาวิชาชีพอย่างสม่ำเสมอ เป็นต้น

3) ข้อเสนอแนะในการนำวิธีการบริหารจัดการหลักสูตรไปปรับใช้ในการบริหารหลักสูตรในหน่วยงานอื่น ผลการวิจัยในประเด็นนี้พบว่า โรงเรียนทั้งสามแห่ง เห็นว่าปัจจัยความสำเร็จขององค์กรนั้นควรเน้นการสร้าง ความเข้าใจของผู้มีส่วนร่วม และมองเห็นเป้าหมายร่วมกันของทุกคนที่เกี่ยวข้อง โดยโรงเรียนแต่ละแห่งจะเน้นการสร้าง ความเข้าใจกับครู นักเรียน และผู้ปกครองเกี่ยวกับหลักสูตร แนวใหม่ เพื่อให้เข้าใจว่าจะมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง อยู่เสมอตามความต้องการจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพของ ผู้เรียนรายบุคคล และผู้นำองค์กรควรมีวิสัยทัศน์ในการ ขับเคลื่อน และให้การสนับสนุนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเหล่านี้ ด้วยโดยสามารถแสดงได้ดัง ตาราง 1

ตาราง 1 สรุปหลักการ แนวคิด ทฤษฎี รูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรและการเรียนการสอนของ 3 มหาวิทยาลัย

หัวข้อ	โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	โรงเรียนสาธิตนานาชาติ มหาวิทยาลัยมหิดล	โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการศึกษา
หลักการ/แนวคิด	มุ่งเน้นความเป็นนวัตกรรมสังคม (Social innovator) และการเรียนรู้อย่างยั่งยืน (Sustainable Learning) โดยใช้แนวคิด "ม.ต้นหลากหลาย ม.ปลายลึก"	Laboratory School สร้างผู้เรียนรู้ อย่างยั่งยืน (life-long learner) เข้าสู่ตลาดโลก โดยใช้แนวคิด "Educating the Whole Child"	Laboratory School เน้นการจัดการศึกษา เพื่อเป็นการสร้างทางเลือกให้ผู้เรียนได้พัฒนา ความรู้ มุ่งสู่สถาบันอุดมศึกษา โดยมีความเป็น ผู้นำ ดำรงคุณธรรมตามที่สังคมต้องการ เน้น การมีส่วนร่วมและร่วมพลังกัน
ทฤษฎี	Active Learning, Phenomenon-based Learning, Competency-based Learning, Personalized Learning	Active Learning, Research-based Learning, Personalized Learning, Career-based Learning	Competency-based Learning, Career-based Learning

ตาราง 1 (ต่อ)

หัวข้อ	โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	โรงเรียนสาธิตนานาชาติมหาวิทยาลัยมหิดล	โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการศึกษา
วัตถุประสงค์	- เน้นให้ผู้เรียนเป็นนวัตกรรมสังคม (Social Innovator) - เสริมสร้างทักษะการแก้ปัญหาและปฏิบัติอย่างเป็นระบบภายใต้พลวัตของโลกยุคใหม่ สู่การสร้างนวัตกรรมเพื่อพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน โดยมุ่งเน้นพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม และทักษะชีวิตและอาชีพ	เป้าหมายต่อผู้เรียน ดังนี้ 1. ผู้เรียนเชิงกลยุทธ์ (Strategic Learners) 2. นักคิดเชิงนวัตกรรม (Innovative Thinkers) 3. นักสื่อสารที่ชัดเจน (Articulate Communicators) 4. ผู้มีศีลธรรมเป็นเลิศ (Morally Intelligent Persons) 5. พลเมืองโลกที่เห็นแก่ผู้อื่น (Altruistic Global Citizens) 6. ผู้นำเพื่ออนาคต (Leaders for The Future)	พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนภายใต้หลักวิชาการ โดย 1. ผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มุ่งเน้นการเรียนรู้ตามฐานมาตรฐาน (standard-based) การเรียนรู้แบบ STEM และค้นพบเส้นทางอาชีพ (career-based) 2. ผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มุ่งเน้นการเรียนรู้ตามฐานมาตรฐาน (standard-based) แนวทางอาชีพ (career-based) และพัฒนาสมรรถนะ (competency-based) เตรียมความพร้อมนักเรียนสู่มหาวิทยาลัย
รูปแบบ/กระบวนการ	มีการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ สนับสนุนการเรียนรู้ในโรงเรียน มีโครงการครอบครัวสาธิต จัดค่ายเตรียมความพร้อมผู้เรียน จัดให้มีกลุ่มช่วยเหลือนักเรียน (Learning support team) การใช้ครูสอนร่วมกันเพื่อช่วยกันสอดส่องผู้เรียน (Team teaching) และสนับสนุนครูในการพัฒนาวิชาชีพ	ใช้รูปแบบ 3 ชั้น ได้แก่ PRE สร้างความเข้าใจกับผู้ปกครองและนักเรียน/ ครูมีการวางแผนประจำปีร่วมกัน WHILE มีการติดตามเด็ก (Student shadowing) และ และอบรมพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง POST ประชุมสรุปผลปลายปี	1. ใช้รูปแบบ Scale-up พัฒนาฐานรากต่อเนื่องไปสู่สมรรถนะขั้นสูง ทั้งครูและนักเรียน 2. ใช้รูปแบบ absorb model พัฒนาผู้เรียนและผู้ปกครอง ให้เกิดความซึมซับวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันในสังคมโรงเรียน
การวัดและประเมินผล	เน้นการประเมินรายทาง (formative assessment) ไม่ได้วัดผลผู้เรียนออกมาเป็นตัวเลข หรือเกรด แต่เน้นประเมินผลตามสภาพจริง (authentic assessment) จากการสังเกตผู้เรียนในห้องเรียน และการทำงานกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้น	มีการประเมินตนเอง (Self-assessment) การประเมินด้วยเพื่อน (Peer assessment) การประเมินรายทางและแบบสรุปรวม (Formative and Summative assessment)	การประเมินรายทางและแบบสรุปรวม (Formative and Summative assessment) โดยเป็นการตัดสินผลการเรียนรายวิชา การประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และการประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

2. แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรเพื่อส่งเสริมศักยภาพรายบุคคลของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21
กรณีศึกษาโรงเรียนสาธิตสังกัดมหาวิทยาลัยระดับมัธยมศึกษา จากผลการวิเคราะห์ สรุปหลักการ แนวคิด ทฤษฎี ผลการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรเพื่อส่งเสริมศักยภาพรายบุคคลของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 รวมถึงการศึกษาจากกรณีศึกษาโรงเรียน

สาธิตสังกัดมหาวิทยาลัยระดับมัธยมศึกษาที่มีแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ สามารถสรุปเป็นแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรเพื่อส่งเสริมศักยภาพรายบุคคลของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 กรณีศึกษาโรงเรียนสาธิตสังกัดมหาวิทยาลัยระดับมัธยมศึกษาได้ 4 ขั้นตอน เรียกว่า EARN ประกอบด้วย 1) Engage & Enhance คือการส่งเสริมและสนับสนุนในการเตรียมความพร้อมต่อหลักสูตรแนวใหม่ 2)

Act & Access คือการลงมือทำ โดยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติเพื่อเกิดทักษะจริง และเข้าถึงข้อมูลที่เป็นต่อการพัฒนาตนเองได้ 3) Reflect & Reinforce คือการประเมินให้ผลสะท้อนกลับ โดยเน้นการประเมินระหว่างเรียนที่หลากหลาย และ 4) Network & Naturalize คือการสร้างความร่วมมือกันของผู้มีส่วนร่วม และร่วมมือกันอย่างสม่ำเสมอจนเกิดความคุ้นชินดังแสดงใน ภาพ 1 โดยมีรายละเอียด ดังนี้

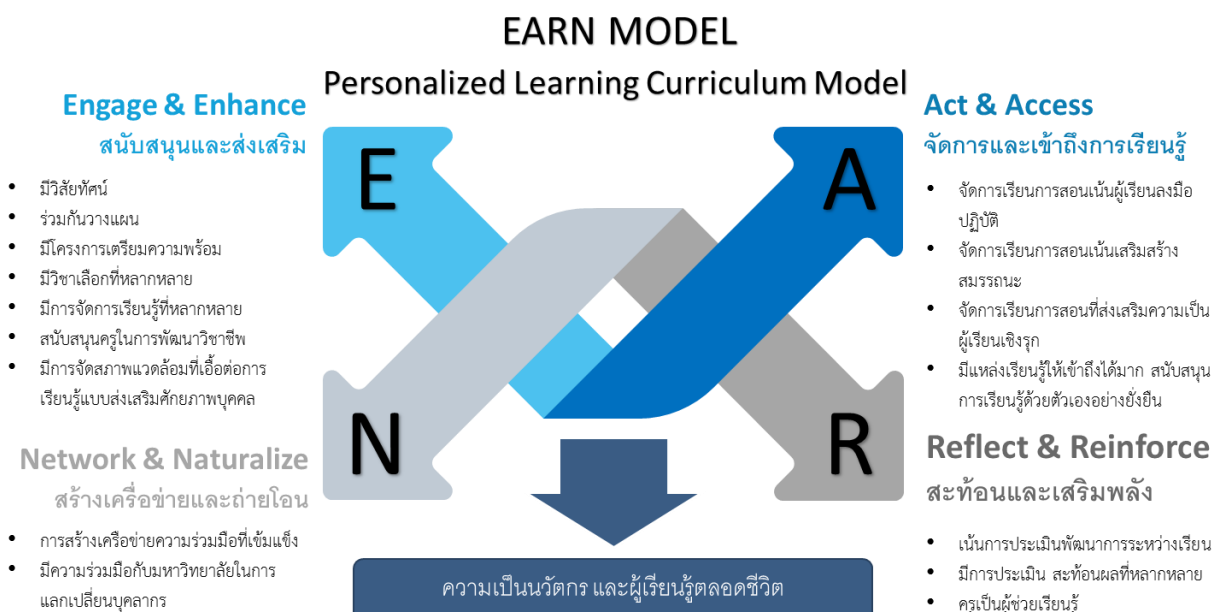
1) Engage & Enhance คือการสร้างควมมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง และส่งเสริมปัจจัยในการเตรียมความพร้อมต่อหลักสูตรแนวใหม่ ประกอบด้วย ผู้นำองค์กรมีวิสัยทัศน์ ในการขับเคลื่อนและสนับสนุนให้บรรลุเป้าหมาย (Driving Vision) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันวางแผนในการพัฒนาหลักสูตร โดยครูและผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเสนอและวางแผนเป้าหมายในการเรียนรู้ร่วมกัน (Goal Setting and Goal Sharing) มีโครงการเตรียมความพร้อม ให้ความรู้สร้างความเข้าใจครู ผู้เรียน และผู้เกี่ยวข้องต่อหลักสูตร ส่งเสริมศักยภาพรายบุคคล (Orientation and Preparation) มีวิชาเลือกที่หลากหลาย จัดโครงสร้างรายวิชานับบูรณาการแบบสหวิทยาการ และมีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่หลากหลาย สนับสนุนผู้เรียนในการค้นพบศักยภาพตนเอง (Multi-disciplinary approach) มีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมศักยภาพส่วนบุคคลของผู้เรียน (Differentiated Instruction) โรงเรียนมีการสนับสนุนครูในการพัฒนาวิชาชีพ (Professional Development) โรงเรียนมีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้แบบส่งเสริมศักยภาพบุคคล (Differentiated Learning Environment)

2) Act & Access คือการลงมือทำ โดยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติเพื่อเกิดทักษะจริง และเข้าถึงข้อมูล

ที่จำเป็นต่อการพัฒนาตนเองได้ ประกอบด้วย จัดการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนลงมือปฏิบัติ ทดลอง ลองผิดลองถูก ครูและผู้เรียนเรียนรู้ร่วมกัน แบบโรงเรียนแห่งการทดลอง (Laboratory School) จัดการเรียนการสอนเน้นทักษะการปฏิบัติ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะที่ต้องการจำเป็นต่อผู้เรียน (Competency-Based Learning) จัดการเรียนการสอนส่งเสริมผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนเชิงรุก (Active Learning) ผู้เรียนเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน โดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ด้วยตัวเอง อย่างยั่งยืน (Sustainable Learning)

3) Reflect & Reinforce คือการประเมินให้ผลสะท้อนกลับโดยเน้นการส่งเสริมศักยภาพบุคคล ประกอบด้วย เน้นการประเมินพัฒนาการระหว่างเรียน (Formative Assessment) เน้นการประเมิน สะท้อนผลที่หลากหลายตามความแตกต่างระหว่างบุคคล (Differentiated Assessment) ครู เป็นผู้ช่วยผู้เรียนรู้ (Learning Support Team) มีบทบาทเป็นที่ปรึกษา (Advisor) โค้ช (Coach) และเมนเทอร์ (Mentor) ให้กับผู้เรียน เน้นเสริมแรงและกระตุ้นผู้เรียนในการพัฒนาการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล

4) Network & Naturalize คือการสร้างความร่วมมือกันของผู้มีส่วนร่วม และทำให้เป็นธรรมชาติ คือมีการร่วมมือกันอย่างสม่ำเสมอจนเกิดความคุ้นชิน ประกอบด้วย โรงเรียนมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็งกับผู้ปกครอง (Building a parent-school relationship) โรงเรียนมีความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยในการแลกเปลี่ยนบุคลากรมาให้ความรู้กับผู้เรียน (School-university partnerships)

ภาพประกอบ 1 รูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรเพื่อส่งเสริมศักยภาพรายบุคคลของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

จากการศึกษาผลของแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรตามรูปแบบ EARN พบว่า 1) ผู้เรียนและครูร่วมมือกันเรียนรู้ แก้ไขปัญหา และสร้างสรรค์นวัตกรรม เป็นนวัตกรรมสังคม (Social Innovator) การที่บุคลากรมีความพร้อมและได้รับการส่งเสริม สนับสนุนอย่างเต็มที่ ทำให้บุคลากรมีความมั่นใจต่อหลักสูตร อีกทั้งยังทำให้โรงเรียนได้รับความสนใจและไว้วางใจในการสมัครเข้ามาเรียนเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี 2) การให้ผู้เรียนและครูร่วมกันลงมือปฏิบัติจริงทำให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยครูมีทักษะในการวิจัยในชั้นเรียน และมีการพัฒนาไปพร้อมกับผู้เรียน ส่วนผู้เรียนก็ค้นพบความต้องการที่ตรงกับตนเองมากขึ้น 3) การประเมินผลสะท้อนกลับที่หลากหลายรูปแบบทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาศักยภาพที่เหมาะสมกับตนเอง และสามารถสร้างทักษะเด่นของตนเองได้มากขึ้น และผู้เรียนเข้าใจการเรียนรู้ของตนเองในการนำไปต่อยอดบูรณาการกับศาสตร์อื่น ๆ และใช้ในชีวิตจริงได้ และการเสริมแรงจะช่วยให้กระตุ้นผู้เรียนในการพัฒนาการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นผู้เรียนรู้อย่างยั่งยืน (Life-Long Learner) 4) โรงเรียนมีโครงสร้างความร่วมมือและเครือข่ายที่เข้มแข็ง ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนบทบาทการเรียนรู้ของผู้เรียนที่มากขึ้น และยั่งยืนขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรเพื่อส่งเสริมศักยภาพรายบุคคลของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 กรณีศึกษาโรงเรียนสาธิตสังกัดมหาวิทยาลัยระดับมัธยมศึกษา ควรมุ่งเน้นแนวคิดที่สอดคล้องกับทักษะและเป้าหมายผลลัพธ์ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 กล่าวคือ มุ่งเน้นการสร้างนวัตกรรม ความเป็นผู้นำทั้งในสังคมไทยและสังคมโลก และมุ่งเน้นการสอนเพื่อเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพในศตวรรษที่ 21 โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลซึ่งสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์หลักการแนวคิด ทฤษฎี ผลการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรเพื่อส่งเสริมศักยภาพรายบุคคลของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 กรณีศึกษาโรงเรียนสาธิตสังกัดมหาวิทยาลัยระดับมัธยมศึกษา การวิเคราะห์และสังเคราะห์หลักการ แนวคิด ทฤษฎี ผลการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรเพื่อส่งเสริมศักยภาพรายบุคคลของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 กรณีศึกษาโรงเรียนสาธิตสังกัดมหาวิทยาลัยระดับมัธยมศึกษา พบว่า 1) หลักการ/ แนวคิด เน้นให้โรงเรียนเป็นสถานที่แห่งการ

ทดลองเรียนรู้ร่วมกันของครูและผู้เรียน (Laboratory School) เพื่อส่งเสริมความเป็นนวัตกรรม (Social Innovator) ในการบูรณาการศาสตร์ต่างๆ ในการสรรหาวิธีการการแก้ปัญหาในอนาคตอย่างสร้างสรรค์ และครูเป็นเพียงผู้ช่วยผู้เรียนในการเรียนรู้ โดยมุ่งเน้นทักษะและกระบวนการมากกว่าเนื้อหา ทำให้ผู้เรียนเป็นผู้เรียนรู้อย่างยั่งยืน (Life-long Learner) ซึ่งจุดเด่นของการกำหนดหลักสูตรการศึกษาของแต่ละโรงเรียนมักจะสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ และปรัชญาของโรงเรียน ใกล้เคียงกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ Skilbeck (1984) ที่เน้นการสร้างหลักสูตรในระดับโรงเรียน โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ซึ่งตรงกับปรัชญาการศึกษาสมัยใหม่ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางคือผสมผสานระหว่าง Progressivism กับ Reconstructivism ที่เน้นพัฒนาสังคมใหม่ พัฒนาผู้เรียน กระบวนการในการเรียนรู้มากกว่าเนื้อหา และให้เรียนผ่านการทดลอง ลองผิดลองถูกด้วยตนเอง (อัญชลี สารรัตน์, Adamson, และ Morris, 2562) ดังที่ Baeder (2016) กล่าวว่า การเสริมสร้างประสบการณ์โลกจริงจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ส่วนบุคคลได้มากขึ้น ทำให้การพัฒนาหลักสูตรในศตวรรษที่ 21 นี้ มุ่งเน้นที่การพัฒนาทักษะให้ผู้เรียนสามารถไปต่อยอดได้ด้วยตนเอง

2) ทฤษฎีการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมศักยภาพบุคคล (Personalized Learning) พบว่า แนวโน้มของหลักสูตรในศตวรรษที่ 21 จะเน้นการเรียนรู้แบบพัฒนารายบุคคลมากขึ้น และเน้นบูรณาการเพื่อสร้างสมรรถนะ และทักษะ โดยเฉพาะทักษะการคิด โดยให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และเป็นผู้เรียนเชิงรุก

3) วัตถุประสงค์ หรือจุดหมายของหลักสูตร ควรสอดคล้องกับหลักการ และแนวคิดของสถานศึกษา โดยส่วนมากจะเน้นความเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมโลก มีความถนัดเฉพาะด้าน สำหรับการใช้ชีวิตและการประกอบอาชีพตามถนัด และเป็นนวัตกรรม สอดคล้องกับ สำเร็จ อ่อนสัมพันธุ์ (2556) ที่สรุปเกี่ยวกับจุดหมายของหลักสูตรในทศวรรษหน้าไว้ว่าควรมีความเป็นพลเมืองที่ดีมีคุณธรรม จริยธรรมในการดำเนินชีวิต มีความรู้อันเป็นสากล และมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ อีกทั้งยังสามารถเชื่อมโยงได้กับปรัชญา สี่เสาหลักของการจัดการศึกษาของ UNESCO (คณะกรรมการนานาชาติว่าด้วยการศึกษาในศตวรรษที่

21, 2540) ที่มีหลัก 4 ประการได้แก่ 1) การเรียนเพื่อรู้ (Learning to Know) 2) การเรียนเพื่อปฏิบัติ (Learning to do) 3) การเรียนเพื่ออยู่ร่วมกัน (Learning to Live Together) และ 4) การเรียนเพื่ออยู่เป็น (Learning to Be)

4) รูปแบบ ควรจัดรูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักการ แนวคิด และวัตถุประสงค์ของโรงเรียน โดยมีการเสนอวิชาเลือกที่เน้นพัฒนาทักษะแบบบูรณาการ ตรงกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน และสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นในการใช้งานในอนาคต โดยครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้เท่านั้น โดยเน้นการบูรณาการระหว่างศาสตร์ต่างๆ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดและบูรณาการเพื่อนำไปใช้ได้จริง มีวิชาเลือกที่หลากหลายตรงกับความต้องการ ความสนใจ และความจำเป็นต่อการนำไปใช้ที่สอดคล้องกับทักษะในศตวรรษที่ 21 เช่น โรงเรียนสาธิตสังกัดมหาวิทยาลัยที่จัดกลุ่มสาระการเรียนรู้แบบบูรณาการ เน้น “องค์ความรู้แบบสหวิทยาการ” และมีวิชาเลือกสอดคล้องกับความต้องการในโลกจริง คือวิชาเฉพาะทาง ซึ่งใกล้เคียงกับรายวิชาสำหรับศึกษาเข้าต่อในระดับมหาวิทยาลัย หรือการประกอบอาชีพในอนาคต เป็นต้น สอดคล้องกับการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า ของ สำเร็จ อ่อนสัมพันธุ์ (2556) ที่กล่าวถึงการจัดเวลาเรียนและโครงสร้างเวลาเรียน ว่าควรยืดหยุ่นได้ เรียนในห้องเรียนน้อยลง เน้นการปฏิบัติมากขึ้น มีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และใช้สื่อเทคโนโลยี รวมถึงมีระบบรองรับการถ่ายโอนรายวิชาต่างๆ จากสถาบันอื่นๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศด้วย เช่นเดียวกับการจัดรายวิชา AP (Advance Placement) ที่ผู้เรียนที่มีความสามารถสูงสามารถเรียนวิชาที่มีในระดับมหาวิทยาลัยได้ล่วงหน้าได้ (Glatthorn et al., 2019)

5) การวัดและประเมินผล เน้น formative assessment หรือการประเมินระหว่างเรียนเพื่อศึกษาพัฒนาการการเรียนรู้มากกว่าการวัดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาเพียงอย่างเดียว โดยจะต้องมีวิธีการที่หลากหลายในการวัดประเมินด้วย เช่น การประเมินผลผู้เรียนตามสภาพจริง (authentic assessment) จากการสังเกตผู้เรียนในห้องเรียน การใช้โครงงาน การนำเสนอ การสร้างชิ้นงาน

แฟ้มสะสมผลงาน โดยยังครอบคลุมการประเมินทั้ง 3 ด้าน คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สมรรถนะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งจะเป็นการจัดการเรียนรู้และวัดผลของผู้เรียนที่สอดคล้องกับเป้าหมายของการบริหารจัดการหลักสูตรที่ดี โดยมุ่งผลลัพธ์ที่ผู้เรียนและคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนสอดคล้องกับ Sujarae, Kijmongkolchai, & Anutariya (2016) ซึ่งได้ออกแบบระบบการเรียนรู้รายบุคคล และได้เสนอว่าการวัดและประเมินผลควรเน้นการให้ข้อมูลย้อนกลับที่สะท้อนถึงพัฒนาการ ผลการปฏิบัติของผู้เรียน และทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนารายบุคคล (tailored learning) อีกทั้ง ผู้เรียนสามารถใช้ผลการประเมินที่ได้มาใช้ในการพัฒนาตนเองด้วย (Cizek, 2010; Fisher & Frey, 2007; Irons, 2008; Panero & Aldon, 2016, อ้างถึงใน วิชัย พัวรุ่งโรจน์, ภัทรพงศ์ พงศ์ภัทรกานต์, และ สุชาดา พรหมโคตร, 2560) และยังสอดคล้องกับ Marshell (2016) ที่กล่าวว่าการคำนึงถึงความแตกต่าง เป็นการแสดงถึงความใส่ใจในความต้องการของนักเรียนที่ได้ผลดี

6) ปัจจัยสนับสนุน ควรเน้นการสร้าง ความเข้าใจของผู้มีส่วนร่วม โดยเฉพาะผู้เรียนและผู้ปกครอง เพราะการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เน้นเสริมสร้างทักษะมากกว่าเนื้อหา ซึ่งอาจจะไม่สอดคล้องกับระบบการรับเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยหลายๆ แห่งที่ยังเน้นความรู้ทางเนื้อหาเป็นหลัก ผู้เรียนและผู้ปกครองเองจึงควรเข้าใจว่าสิ่งที่ผู้เรียนจะได้รับนั้น เป็นสิ่งที่ยั่งยืนต่อตัวผู้เรียนเอง และสามารถนำไปใช้ได้ในโลกจริงและเป็นปรับปรุงที่จะมีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงตลอดเวลาตามสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปของปัจจัยกระตุ้นต่างๆ ที่ได้กล่าวมาก่อนหน้า รวมไปถึงชุมชนและผู้ประกอบการด้วยเช่นกัน โดยสามารถสรุปออกมาได้ 4 ขั้นตอนคือ EARN ได้แก่ (1) Engage & Enhance (2) Act & Access (3) Reflect & Reinforce และ (4) Network & Naturalize

2. แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรเพื่อส่งเสริมศักยภาพรายบุคคลของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21
กรณีศึกษาโรงเรียนสาธิตสังกัดมหาวิทยาลัยระดับมัธยมศึกษา การเสนอแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรเพื่อส่งเสริมศักยภาพรายบุคคลของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 กรณีศึกษาโรงเรียนสาธิตสังกัดมหาวิทยาลัยระดับ

มัธยมศึกษา ซึ่งเสนอเป็นรูปแบบ EARN พบว่าเป็นไปตามรูปแบบ กระบวนการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรอันประกอบไปด้วย 1) ศึกษาข้อมูล ความต้องการ 2) กำหนดวัตถุประสงค์ 3) เลือกเนื้อหา 4) กำหนด เลือกการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ 5) กำหนดวิธีการประเมินผู้เรียน 6) การนำไปใช้ 7) ประเมินการใช้หลักสูตร และ 8) ทบทวนและปรับปรุงหลักสูตร ทำให้เห็นว่า หลักสูตรจะไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่ แต่ควรมีการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรอยู่เสมอ จึงเป็นที่มาของความสำคัญในการบริหารจัดการหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง (Print, 1993) โดยจุดเด่นของรูปแบบการบริหารหลักสูตรของ EARN ทั้ง 4 ขั้นตอน มีความสอดคล้องกับสัญญา แซ่มซ้อย (2563) ซึ่งได้วิจัยเกี่ยวกับนวัตกรรมการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อสร้างนวัตกรรม และพบว่าแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรที่สร้างนวัตกรรม ประกอบไปด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 แนวคิดการพัฒนาหลักสูตร จะมุ่งเน้นสมรรถนะเป็นฐาน (Competencies-based Curriculum) และเน้น หลักสูตรรายบุคคล (Customize based curriculum) ด้านที่ 2 การจัดการเรียนรู้ โดยมีการจัดการเรียนรู้แบบ STEM การจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) การจัดการเรียนรู้เน้นการประกอบอาชีพ (Career Education) การจัดการเรียนรู้ตามเนื้อหาตามวิธีสอนและเทคโนโลยีสารสนเทศ (TPACK) การจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างนวัตกรรมสังคม (Social Innovators) และการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ด้านที่ 3 การวัดและประเมินผล จะมุ่งเน้นการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) ประเมินเพื่อพัฒนา (Formative Assessment) รูปแบบการประเมินหลากหลาย และให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ด้านที่ 4 มีแนวทางการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและแหล่งเรียนรู้ ใช้แนวคิดพื้นที่นักประดิษฐ์ (Makerspace) การออกแบบแหล่งเรียนรู้โดยยึดความสนใจของนักเรียนเป็นสำคัญและผสมผสานการใช้เทคโนโลยี เอื้อให้ผู้เรียนเข้าถึงข้อมูลได้ตลอด ตามความสนใจ และ ด้านที่ 5 การประสานความร่วมมือกับสถาบันและองค์กรอื่น ได้แก่ การเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง มหาวิทยาลัยเครือข่าย สถาบันชั้นนำของโลกธุรกิจชุมชน และส่งนักเรียนไปนำเสนอผลงานหรือเข้าร่วมการแข่งขันเพื่อต่อยอด อีกทั้งแนวทางนี้ยังสอดคล้องกับ

แนวคิดการเรียนรู้แบบส่งเสริมศักยภาพรายบุคคล ของ Glatthorn et al. (2019) ที่หมายถึงการให้ผู้เรียนเป็นเจ้าของการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ตนเองตั้งไว้ และผู้สอนเป็นเพียงผู้ช่วยเหลือ (Helpers) ซึ่งต้องคำนึงว่าผู้เรียนในแต่ละวัย บริบทของการเรียนจะแตกต่างกัน เนื้อหาที่เรียนก็แตกต่างกัน รวมไปถึงความต้องการของแต่ละรายบุคคลก็แตกต่างกันด้วย ดังนั้นการเรียนการสอนเช่นนี้จึงทำให้ผู้เรียนจะได้พัฒนาประสบการณ์การเรียนรู้ส่วนบุคคลได้เป็นอย่างดี นั่นคือผู้จัดหลักสูตรและผู้สอน ควรใส่ใจต่อความต้องการของแต่ละบุคคลนี้ มากกว่าเพียงมุ่งหวังให้ผู้เรียนได้รับความรู้ตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ ทั้งนี้แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางหลักสูตรในหลายด้าน สอดคล้องกับการศึกษาแนวโน้มปัจจุบันในการพัฒนาด้านรายวิชา (Current Developments in the Subject Fields) แนวโน้มปัจจุบันในการพัฒนาระหว่างหลักสูตร (Current Developments Across the Curriculum) และ หลักสูตรเน้นรายบุคคล (Individualizing the curriculum) ของ Glatthorn et al. (2019) ที่การมุ่งเน้นทักษะการคิด โดยเป็นการบูรณาการระหว่างความคิดอย่างสร้างสรรค์ และความคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยการใช้เทคโนโลยีเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นในการพัฒนาทักษะการคิด รวมกับการสร้างประสบการณ์ดั้งเดิม (Firsthand experiences) กับความรู้เดิม และตัวอย่างที่ได้จากโลกภายนอกที่พบเจอได้จริง เกิดเป็นการรู้คิด (Metacognition) หรือการคิดทบทวนเกี่ยวกับกระบวนการคิดของผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งมีกลยุทธ์ในการจัดการหลักสูตรที่สำคัญประกอบด้วย การคิดอย่างอิสระ การเรียนรู้ในการจัดการตนเองและการเรียนรู้แบบชี้นำตนเองเพื่อรองรับความหลากหลายของผู้เรียนในปัจจุบัน ทำให้เกิดเป็นนวัตกรรมและการเรียนรู้ในศตวรรษ 21 ขึ้นมา ซึ่งเป็นทักษะที่ผู้เรียนจะได้มาโดยกระบวนการในการเรียนรู้ คือสร้างทัศนคติให้ผู้เรียนว่าตนสามารถทำได้ ด้วยการมีวินัยและนิสัยรักการเรียนรู้ รวมทั้งเป็นผู้เรียนแบบมีส่วนร่วม ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดหลักสูตรฐานสมรรถนะในประเทศไทย โดยราชบัณฑิตยสถาน (2555, อ้างถึงใน มารุต พัฒนา, 2562) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรฐานสมรรถนะ หรือ หลักสูตรอิงสมรรถนะ ว่า เป็น “หลักสูตรที่

กำหนดความสามารถที่ผู้เรียนจำเป็นต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นตามลำดับ โดยผู้บริหารจัดการหลักสูตรและผู้เกี่ยวข้องมีหน้าที่รับผิดชอบจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะตามมาตรฐานที่กำหนด” ซึ่งเน้นการประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อเน้นกระบวนการเรียนรู้มากกว่าเนื้อหาวิชา โดยจะมีขั้นตอนการประเมินผู้เรียนซึ่งนอกจากจะให้ผู้สอนเป็นผู้ประเมินผู้เรียนแล้ว ยังเน้นให้ผู้เรียนประเมินตนเอง ซึ่งเกิดจากการที่ผู้เรียนและผู้สอนกำหนดเป้าหมายสมรรถนะร่วมกัน รวมถึงการร่วมมือกันพัฒนาให้บรรลุเป้าหมายนั้นๆ ด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 การนำแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรเพื่อส่งเสริมศักยภาพรายบุคคลของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 (EARN) ไปใช้ ควรใช้องค์ประกอบแนวทางการบริหารจัดการ EARN ครบทั้ง 4 องค์ประกอบ แต่ปรับใช้ให้เหมาะสม สอดคล้องกับความจำเป็น บริบท และสภาพความเป็นจริงของแต่ละองค์กร

1.2 แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรเพื่อส่งเสริมศักยภาพรายบุคคลของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 (EARN) เป็นการศึกษากรณีตัวอย่างจากโรงเรียนสาธิตสังกัดมหาวิทยาลัย โดยเน้นการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ผู้ที่จะนำแนวทางนี้ไปใช้ จึงควรคำนึงถึงลักษณะและความต้องการของผู้เรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายด้วย

1.3 ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ควรมีการสนับสนุน ส่งเสริม และจัดสรรทรัพยากรที่จำเป็นในการนำแนวทางดังกล่าวไปใช้ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาผู้เรียนแบบเน้นศักยภาพรายบุคคลให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาจากตัวอย่างแนวปฏิบัติที่หลากหลายและครอบคลุมในบริบทกว้างมากขึ้นเพื่อให้แนวทางนี้สามารถนำไปใช้ได้ในวงกว้าง

2.2 ควรมีการศึกษาแนวโน้มทิศทางการจัดการศึกษา และนโยบายการศึกษาหรือความต้องการที่เปลี่ยนไปของผู้เรียนในชุมชนอย่างต่อเนื่องเพราะมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- คณะกรรมการการศึกษานานาชาติว่าด้วยการศึกษาในศตวรรษที่ 21. (2540). *การเรียนรู้: ชุมทรัพย์ในตน* แปลจาก *Learning : the Treasure within*. (ศรีน้อย โพธิ์ทอง, และ และคณะ, ผู้แปล) กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- ทิตินา แคมมณี. (2561). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานการอุดมศึกษา พ.ศ. 2561. (17 สิงหาคม 2561). *ราชกิจจานุเบกษา*, 135(ตอนพิเศษ 199 ง), 19-21.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข. (2557). *การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มารุต พัฒนาผล. (2562). *การประเมินตามสภาพจริงอิงสมรรถนะ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ผู้นำนวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้.
- ยาใจ พงษ์บริบูรณ์. (2553). การศึกษาแบบกรณีศึกษา: Case Study. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 33(4), 42-50.
- วิชัย พัวรุ่งโรจน์, ภัทรพงศ์ พงศ์ภัทรกานต์, และสุชาดา พรหมโคตร. (2560). แนวโน้มวิธีการเรียนการสอนยุคใหม่ด้วยเครื่องมือประเมินผลระหว่างเรียนออนไลน์. *วารสารนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์*, 3(2), 45-68.
- สุกัญญา แซ่ม้อย. (2563). นวัตกรรมการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อสร้างนวัตกรรม. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนครสวรรค์*, 22(2), 193-213.
- สำเริง อ่อนสัมพันธ์. (2556). การบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในศตวรรษหน้า. *วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 4(1), 216-226.
- สำลี ทองจิ๋ว. (2562). *การบริหารจัดการหลักสูตร* [เอกสารประกอบการสอน]. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรอุมา เจริญสุข, วิญญูชน อยู่โนสิด, และภริณี วัชรสินธุ์. (2558). แนวทางการพัฒนาและบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานแนวใหม่. *วารสารวิธีวิทยาการวิจัย*, 28(1), 75-94.
- อัญชลี สารรัตน์, Adamson, B., & Morris, P. (2562). การเปรียบเทียบหลักสูตร. *วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร*, 9(2), 159-175.
- อุบลวรรณ ส่งเสริม. (2562). *พื้นฐานการพัฒนาหลักสูตร* [เอกสารประกอบการสอน]. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Baeder, A. E. (2016). Tips for Effective Blended Learning. *Principal*, 95(4), 24-25.
- Glatthorn, A. A., Boschee, F., Whitehead, B. M., & Boschee, B. F. (2019). *Curriculum Leadership: Strategies for Development and Implementation* (2nd ed.). California: SAGE publications.
- Marshall, K. (2016). Rethinking Differentiation-Using Teacher's Time Most Effectively. *Phi Delta Kappan*, 95(6), 30-34.
- Print, M. (1993). *Curriculum Development and Design* (2nd ed.). Sydney: Allen and Unwin.
- Skilbeck, M. (1984). *School-Based Curriculum Development*. London: Harper and Row.
- Sujarae, A, Kijmongkolchai, N., & Anutariya, C. (2016). An Adaptive Personalized Learning System. *KKU Engineering Journal*, 43(1), 14-17.
- Trilling, B., & Fadel, C. (2009). *21st Century Skills: Rethinking How Students Learn* (Leading Edge). San Francisco: John Wiley And Sons Inc.